

HOSSZÚ TÖRTÉNET

Szövegeké és embereké. Körülményeké. Amelyekből 90 évvel ezelőtt Kolozsvárt megszületett a Korunk. És amelyek és akik lehetővé tették, hogy a kezdések és tiltások históriájával a hátuk mögött 2016-ban a harmadik folyam mai szerkesztői, munkatársai és olvasói emlékezzenek, emlékeztessenek.

Az egykori megálmodók és újraálmodók – közülük számosan így vagy úgy klasszikusaink közé számítanak – könyvek, monográfiák lapjairól köszönnek ránk, nem lehetnek már az ünneplők között. Dienes László, a nagy elindító (az ő folyóiratának legelső számában jelenhetett meg a figyelmeztetés a fasizmus és a bolsevizmus, a mindenkori diktatúrák veszélyességéről!) azóta a pesti, Rádió közeli utcáját is elveszítette, „Ötpacsirtának” adta át emlékét. Pedig ő adott teret az új művészetet meghirdető Kassák Lajosnak és a Wesselényit idéző Nyírő-novellának (1927-ben). Hosszú és bonyolult tehát a történet, amelyben benne van Gaál Gábor áldozatos szerkesztői ideje, Veres Péter és Nagy István fölfedezése, József Attila és Lukács György meg Radnóti és Illyés Gyula, Fejtő Ferenc többszöri közlése meg a „moszkoviták” *Nyugat* és a nyugatosok, de József Attilát is megcélzó támadása, Kassák ki-brudalása.

Ebből a később is, az ötvenes évek végén és ugyanennyire a nyolcvanasok második felében viharos-veszélyes történetből, a kilencvenből (levonva akár az 1940 szeptembere és 1957 januárja közti megszakítást) én személyesen 1958 decemberétől tehetek valamilyen tanúbizonyságot, kinevezett irodalmi szerkesztőként, egész pontosan 1959. július 1-től. De ha most egyetemista éveimet is felidézem, bizony 1956 őszén követtem el, néhány kolléganőmmel szövetkezve, alighanem egyik tanárunk, a régi korunkos Csehi Gyula biztatására, az első könnyelműséget: nekikezdtünk a Korunk irodalmi fordítás-anyaga feldolgozásának; szerény dolgozatomat közölte a marosvásárhelyi *Igaz Szó*. Így lehetett találkozásom, épp 60 éve, a Dosztojevszkij-prózát 1926-ban közreadó, Dienes-féle kolozsvári világnézeti szemlével.

E hosszú folyóirat-történet szövegek mögötti része az elődök közül sokakat foglalkoztatót. Természetesen a szerkesztőket, Gáll Ernőt és Balogh Edgárt mindenekelőtt – évtizedeken át megértő főnökeimet; és persze többszöri vitatársamat, a Korunk GG-múltját elemző, az újabb szakaszokkal vitatkozó Tóth Sándort; az '57-es szerkesztőségbe bekerült Gaál Gábornét; Méliusz Józsefet, Bukarestből. Nyilván engem is, hogy mi történt (1959 és 2015 között) a Korunk négy kapuja mögött. Mert jöttünk mi, fiatalok, részben besimulók, részben (nagyobbrészt?) lehetséges lázadók, újítani akarók, már akik helyhez-szóhoz jutottak, juthattak az adott „szocialista” keretek közt. 1989 előtt. (Máig emlékezetes az 1980. januári-februári kettős Korunk-számban leközölt kerekasztal-beszélgetés, „a szóértés előfeltételeiről”, Aradi József szerkesztői főszereplésével, Egyed Péterrel, Molnár Gusztávval, Cs. Gyimesi Évával, Balla Zsófiával – és Domokos Géza szókimondásával.)

Egy ilyen antológia, mint ez a mostani (a *Közép-Európa vándora* 2007-es két kötete után), a 2016. februári válogatás eleve töredékesre ítéltetett; még a hosszabb-rövidebb ideig jelentős Korunk-rovatszerkesztők mindegyike sem került bele – például a természettudományi szövegek lelkiismeretes író-gondozója, Veress Zoltán; az *Utunk*-szerkesztői mindennapjait kb két évre (1968–1970) a mi filozófiai rovatunkkal felváltó K. Jakab Antal, aki 1967-ben elindította nálunk a nyolc hónapon át zajló abszurd dráma-vitát, amelyben Földes László nagyszerű tanulmányával, Páskándi Géza a jegyzeteivel vállalt részt.

Külön fejezetet érdemelnének kiváló grafikusaink, ők évtizedeken át mellettünk álltak. A többször is lapborítót és Korunk-kiadványokat tervező Deák Ferenc lett emlékező szá-

munka képzőművésze, mellette azonban ott sorakoztak, felkért szerepekben is (ábécé-rendben) Árkossy István, Baász Imre, Bardócz Lajos, Bencsik János, Cseh Gusztáv, Heim András, Paulovics László, Simon Sándor, Tettamanti Béla, Tóth László, az utóbbi években Könczey Elemér, Szentes Zágon.

A kénytelen (jubileumi) hiányok hosszabban volnának sorolhatók, a további fontos nevekkal (nem szólva a múlt szégyenéhez tartozó szerzőkről és az alkalmi megszólalások számbavételéről); és szólhatnánk az ankétokról s a súlypontos szerkesztésről. De ez már a jövő kutatóira, a fiatalokra, a Botházi Máriákra vár, folytatásaként az *Átmenetek* (2015) szakszerű elemzésének.

Merthogy a kilencvenéves, a lassan centenáriumához közeledő Korunk aligha fogalmazhat másként, mint a reménnyel: az álmodozásban és munkában – az internet korában – nem maradunk magunkra, „az örök ifjúság” a folyóirat kísérője lesz, amíg az írásbeliség Erdélyben még magyar közügynek számít.

Kántor Lajos

